

ქეთევან მესხიშვილი

სამომხმარებლო კრედიტი

სარჩევი

შესავალი

1. სამომხმარებლო კრედიტის არსი საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 370-ე მუხლის მიხედვით
2. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 370-ე მუხლის მოქმედების ფარგლები
3. სამომხმარებლო კრედიტის ხელშეკრულების ფორმა
4. სუბიექტები
 - ა. კრედიტის გამცემი
 - ბ. კრედიტის მიმღები
 - გ. გამყიდველი
5. შესაგებლის უფლება

დასკვნა

შესავალი

ტერმინი - სამომხმარებლო კრედიტი - გარკვეულ ტერმინოლოგიურ და სამართლებრივ აღრევას იწვევს. სამომხმარებლო კრედიტის ცნება საზოგადოებაში სხვა შინაარსობრივი დატვირთვითაა ცნობილი, ვიდრე წინამდებარე კვლევაში განხილული სამოქალაქო კოდექსით გათვალისწინებული სამომხმარებლო კრედიტი. დღეის მდგომარეობით სამომხმარებლო კრედიტის არსი და დანიშნულება საზოგადოებაში კითხვის ნიშნებს არ ბადებს, რადგან ყველამ იცის, რომ **საკრედიტო ხელშეკრულება - ეს არის გარიგება საკრედიტო ორგანიზაციასა და მსესხებელს შორის, რა დროსაც, კრედიტორი მსესხებელს, გარკვეული პირობებით, სესხის სახით, ფულად სახსრებს გადასცემს. შესაბამისად, კრედიტორსა და მსესხებელს შორის დგება ხელშეკრულება, რომლის მიხედვითაც, კრედიტორი გადასცემს ფულად სახსრებს (კრედიტს) მსესხებელს წინასწარი შეთანხმებული ოდენობით და ვადით, ასევე კრედიტორის სარგებლის მითითებით. კრედიტი შეიძლება გაიცეს უზრუნველყოფით, რაც ნიშნავს იპოთეკით, ან მის გარეშე, გირავნობით, ან მის გარეშე, თავდებობით, ან მის გარეშე, და ამ ყველაფერს საკრედიტო ორგანიზაცია განიხილავს ყოველი კონკრეტული შემთხვევისათვის ინდივიდუალურად. კრედიტი გაიცემა სხვადასხვა მიზნებისათვის და სხვადასხვა პირობებით, როგორც ფიზიკურ პირებზე, ასევე ბიზნესისათვის. კრედიტი შეიძლება გაიცეს, მაგალითად, ავტომანქანის, უძრავი ქონების, საყოფაცხოვრებო ტექნიკისა და სხვა საქონლისა, თუ მომსახურების შესაძენად, ასევე სხვა ნებისმიერი მიზნისათვის. კრედიტის სახეებია - ავტოკრედიტი; საბანკო კრედიტი; სახელმწიფო კრედიტი; სესხი; იპოთეკური კრედიტი; კომერციული კრედიტი; კრედიტი იურიდიული პირებისათვის; ლომბარდი; ბანკთაშორისი კრედიტი; საერთაშორისო კრედიტი; საინვესტიციო კრედიტი; სამომხმარებლო კრედიტი; რევოლვერული კრედიტი; სინდიცირებული კრედიტი;**

საექსპერტო კრედიტი; ბიზნეს კრედიტი¹.

ამდენად, **სამომხმარებლო კრედიტი საბანკო კრედიტის ერთ-ერთი სახესხვაობაა.** სამომხმარებლო კრედიტი, რომელიც, ხშირად, **სამომხმარებლო სესხადაც იწოდება**, არის კრედიტი, რომელსაც კრედიტის მიმღები პირადი მოხმარებისათვის, გარკვეული საქონლის ან მომსახურების შესაძენად იღებს. სამომხმარებლო კრედიტით კრედიტის მიმღებს შეუძლია უზრუნველყოს საყოფაცხოვრებო ტექნიკის, წვრილმანი საოჯახო ნივთების, ყოველდღიური მოხმარების საგნების, მოგზაურობის და სხვა მიმდინარე ხარჯების დაფინანსება. სამომხმარებლო კრედიტი (სესხი), როგორც წესი, მოკლევადიანია, არაუზრუნველყოფილია და მხოლოდ ფიზიკურ პირებზე გაიცემა. შესაბამისად, სხვა სესხებთან შედარებით ყველაზე ძვირია. საპროცენტო განაკვეთი, ძირითადად, სესხის ვადაზე, მოცულობასა და კრედიტის (სესხის) მიმღების შემოსავალზეა დამოკიდებული² (**შემდგომში, მარტივი სამომხმარებლო კრედიტი**).

ხელშეკრულებათა ერთიანი ეკონომიკური კავშირი ის ძირითადი ინდიკატორია, რითაც 370-ე მუხლით გათვალისწინებული სამომხმარებლო კრედიტის ხელშეკრულება საბანკო ურთიერთობებში მოქმედი სამომხმარებლო კრედიტის (მარტივი სამომხმარებლო კრედიტი) ცნებისაგან განსხვავდება. საბანკო ურთიერთობებში დამკვიდრებული ტერმინი - სამომხმარებლო კრედიტი (აქ, მარტივი სამომხმარებლო კრედიტი) არ ქმნის ეკონომიკურ ერთიანობას იმ ხელშეკრულებებთან, რა მიზნითაც კრედიტის მიმღები სამომხმარებლო კრედიტს იღებს. მართალია, სამომხმარებლო კრედიტი მიზნობრივია, თუმცა, კრედიტის მიმცემი აღნიშნული მიზნის მიღწევის გარანტიას არ იძლევა და არც მიზნის მიუღწევლობის რისკებს იღებს თავის თავზე. იგი საკრედიტო ხელშეკრულების მომზადების ან დადების დროს არც იმ მესამე პირის მონაწილეობას იყენებს, რომელთანაც მსესხებელი მიზნობრივი კრედიტის საფუძველზე სახელშეკრულებო ურთიერთობაში შედის. შესაბამისად, თუ სესხის მიზნობრიობიდან გამომდინარე, სესხის მიმღებს მესამე პირმა ხელშეკრულება დაურღვია, რის საფუძველზეც, სესხის მიმღებს მის მიმართ დასაბუთებული შესაგებლის წარდგენის უფლება წარმოეშვა, სესხის მიმღები აღნიშნული შესაგებლით საკრედიტო დაწესებულების წინააღმდეგ ვერ ისარგებლებს. ამდენად, ყოველდღიურ, საყოფაცხოვრებო ტერმინოლოგიურ კონტექსტში მარტივი სამომხმარებლო კრედიტი (სესხი) **მიზნობრივია**, თუმცა, მიზნობრივ ხელშეკრულებასთან ერთად ეკონომიკურ ერთიანობას არ ქმნის, **რადგან მიზნობრივი ხელშეკრულება საკრედიტო ხელშეკრულებისაგან დამოუკიდებელია, როგორც სამართლებრივი, ისე ეკონომიკური თვალსაზრისით.** მაგალითად, თუ ტურისტი, ტურისტული მოგზაურობისათვის მიზნობრივი სესხის მიღების შემთხვევაში, ტურისტული საწარმოს მომსახურებით უკმაყოფილო იქნება, საკრედიტო დაწესებულებას სესხის მთლიანად ან ნაწილობრივ უკან დაბრუნებაზე, ან სარგებლის გადახდაზე უარს ვერ ეტყვის, ვინაიდან ასეთ შემთხვევაში, მას ტურისტული საწარმოს მიმართ შესაგებელი კრედიტის გამცემის

¹ <http://www.lari.ge/menu/17-kreditis-alkimia/13-kreditis-alkimia.html>

² <http://nbg.gov.ge/cp/index.php?m=529>

მიმართ შესაგებლის წარდგენის უფლებას არ წარმოუშობს.

წინამდებარე კვლევის დანიშნულება არ არის სამომხმარებლო კრედიტის (სესხის) ანალიზი, ზემოაღწერილი შინაარსითა და დანიშნულებით (მარტივი სამომხმარებლო კრედიტი). კვლევა ეხება საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 370-ე მუხლით გათვალისწინებულ სამომხმარებლოს კრედიტს, რომელიც სამართლებრივად აბსოლუტურად განსხვავებული კატეგორიაა და შესაბამისად, მისი დანიშნულება და სამართლებრივი რეგულირებაც განსხვავებულია.

1. სამომხმარებლო კრედიტის არსი საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 370-ე მუხლის მიხედვით

სამოქალაქო კოდექსის 370-ე მუხლის სათაურია - „სამომხმარებლო კრედიტი“. რაც შეეხება მუხლის შინაარსს, მითითებული მუხლის პირველი ნაწილის შესაბამისად, სამომხმარებლო კრედიტის დროს კრედიტის მიმღებს შეუძლია უარი თქვას კრედიტის დაბრუნებაზე, თუ ამ კრედიტთან დაკავშირებული სასყიდლიანი ხელშეკრულებიდან გამომდინარე შესაგებელი გამყიდველის მიმართ მას მიანიჭებდა თავისი ვალდებულების შესრულებაზე უარის თქმის უფლებას. ამავე მუხლის მე-2 ნაწილის მიხედვით კი, ნასყიდობის ხელშეკრულება საკრედიტო ხელშეკრულებასთან ერთად ქმნის ურთიერთდაკავშირებულ გარიგებას, თუ კრედიტი ემსახურება შესასყიდი ფასის დაფინანსებას და ორივე ხელშეკრულება განიხილება როგორც ეკონომიკური ერთიანობა. ეკონომიკურ ერთიანობად ჩაითვლება, როცა კრედიტის მიმცემი საკრედიტო ხელშეკრულების მომზადების ან დადების დროს გამყიდველის მონაწილეობას იყენებდა.

აღსანიშნავია, რომ მითითებულ ნორმასთან მიმართებით ქართული თეორია და სასამართლო პრაქტიკა მწირია, შეიძლება ითქვას, რომ საერთოდ არ არის. მუხლის შინაარსი, მისი დანიშნულება და სამართლებრივი შედეგები, საზოგადოებისათვის უცნობია. ამიტომაც მითითებულ ნორმის გამოყენება ბიზნეს გარიგებებში ნაკლებად ხდება, მაშინ, როდესაც, აღნიშნული ნორმის შინაარსი, ბიზნეს თვალსაზრისით, საინტერესოა. **ნორმის მიზანი საბაზრო ეკონომიკის განვითარება და სამოქალაქო ბრუნვის გამარტივებაა.** ნორმა, სამართლებრივი, თუ ეკონომიკური თვალსაზრისით, უფლება-მოვალეობებისა და პასუხისმგებლობის გადანაწილების ისეთ შესაძლებლობას იძლევა, რომლის საფუძველზეც, მხარეები სახელშეკრულებო ურთიერთობებში უფრო მარტივად შედიან, ვინაიდან ასეთი კატეგორიის გარიგებებში ვალდებულების შეუსრულებლობის, ან არაჯეროვანი შესრულების სამართლებრივი რისკები უფრო მეტადაა დაზღვეული.

370-ე მუხლის ანალიზის მიზნებისათვის, ძირითადად მისი გერმანული პირველწყარო, გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის 358-ე და 359-ე მუხლები გამოიყენება³. შესაბამისად, მუხლის ინტერპრეტაცია, ძირითადად, აღნიშნული მუხლების კომენტარებსა და სხვა

³ კროპპოლერი, გსკ-ის სასწავლო კომენტარი, გვ.256-259

გერმანულენოვან წყაროებზე დაყრდნობით ხდება.

სამოქალაქო კოდექსის 370-ე მუხლი აწესრიგებს ისეთ შემთხვევებს, როდესაც ორი სამართლებრივად დამოუკიდებელი ხელშეკრულება იდება, რომლებიც ერთმანეთთან ისე არიან დაკავშირებულნი, რომ საერთო ჯამში, **ეკონომიკური ერთიანობა იქმნება**. ხელშეკრულებათა ტიპს არსებითი მნიშვნელობა არ აქვს. მთავარია, რომ ერთი ხელშეკრულებით მეორე ხელშეკრულება ფინანსდებოდეს და ამ ორ ხელშეკრულებას შორის ეკონომიკური ერთიანობა არსებობდეს⁴. სამომხმარებლო კრედიტის ფარგლებში დადებული ხელშეკრულებები, მართალია, **სამართლებრივი თვალსაზრისით, თვითმყოფადობით ხასიათდება**, თუმცა, მათ შორის, არა მხოლოდ ეკონომიკური, არამედ მჭიდრო სამართლებრივი ურთიერთკავშირია, რაც ნათლად აისახება იმ სამართლებრივ შედეგებში, რაც აღნიშნული კატეგორიის ხელშეკრულებების დადებას, შესრულებას, დარღვევასა, თუ შეწყვეტას მოყვება. 370-ე მუხლით რეგულირებული სამომხმარებლო კრედიტის მოქმედების ფარგლებში ექცევა ისეთი შემთხვევა, როდესაც, მაგალითად, ბანკი A მსესხებელ B - ს კრედიტს მხოლოდ იმ მიზნით უმტკიცებს, რომ მან მაღაზია C - ში მაცივარი შეიძინოს. როგორც წესი, ამგვარი საკრედიტო ხელშეკრულების არსებითი პირობაა მაღაზიის პასუხისმგებლობა მასზედ, რომ კრედიტის მიმღები მაღაზია C - ში ხარისხიან მაცივარს მიიღებს. თუ მაცივარი წუნდებული იქნება, A-ს C-თან დადებული ნასყიდობის ხელშეკრულებიდან გასვლის უფლება ეძლევა, ამავდროულად, A B - ს წინაშე კრედიტის დაბრუნების ვალდებულებისაგან თავისუფლდება. საბოლოო ჯამში, კრედიტის დაბრუნების ვალდებულება, ზიანის ანაზღაურების სახით, C-ს წარმოემოხა. საგულისხმოა აღინიშნოს, რომ სამოქალაქო კოდექსის 370-ე მუხლი სწორედ ამგვარ ფაქტობრივ კონსტალაციას შეიცავს, შესაბამისად, იმისათვის, რომ სამართალურთიერთობა სამომხმარებლო კრედიტად დაკვალიფიცირდეს, აუცილებელია, რომ იგი მითითებული მუხლით გათვალისწინებულ ფაქტობრივ მოცემულობას აკმაყოფილებდეს.

სამოქალაქო ბრუნვა ურთიერთობათა ერთიან ციკლს მოიცავს, რომელშიც მოვალე პასუხისმგებელია მაშინაც, როცა შესრულების საგანი „სხვა პირისაგან“ უნდა მიეღო და ვერ მიიღო. **სამომხმარებლო კრედიტის ფარგლებში ერთიანი ეკონომიკური ურთიერთკავშირი გულისხმობს იმას, რომ „სხვა პირის“ მხრიდან შეუსრულებლობა მოვალეს შესრულების ვალდებულებისაგან ათავისუფლებს, ვინაიდან „სხვა პირთან“ სამართალურთიერთობაში შესვლის რისკებს, სამომხმარებლო კრედიტის გაცემის გზით, კრედიტის გამცემიც იღებს**. მსესხებელს კრედიტის გამცემის მიმართ იგივე შესაგებლის წარდგენის უფლება აქვს, რაც „სხვა პირის“ მიმართ, რომელიც თავის მხრივ, იმ ურთიერთდაკავშირებული ხელშეკრულების მხარეა, რომელთან სახელშეკრულებო ურთიერთობაში შესვლის მიზნითაც კრედიტის მიმღებმა (მსესხებელმა) სესხი (კრედიტი) აიღო.

⁴ MüKo/ Habersack, BGB, 6. Aufl., 20 12, & 358 Rn 2

ნორმას დაცვითი ფუნქციაც გააჩნია. ნორმა მომხმარებელს იმ განსაკუთრებული საფრთხისაგან იცავს, რომელიც ეკონომიკური თვალსაზრისით, ერთიანი გარიგების ნასყიდობისა (საქონლის მიწოდებისა თუ მომსახურების გაწევის სხვა ხელშეკრულების) და სესხის (კრედიტის) ხელშეკრულებებზე დაყოფით შეიძლება წარმოიშვას⁵. სწორედ დაცვის მიზნიდან გამომდინარე, ნორმა ერთ ხელშეკრულებაზე უარის თქმის უფლებას, მეორე ხელშეკრულებაზეც ავრცელებს. უფრო მეტიც, ნორმა მომხმარებელს შესაძლებლობას აძლევს, ნასყიდობის (საქონლის მიწოდებისა, თუ სხვა სახის მომსახურების) ხელშეკრულებიდან გამომდინარე შესაგებელი სესხის (კრედიტის) ხელშეკრულებაზეც გაავრცელოს⁶.

2. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 370-ე მუხლის მოქმედების ფარგლები

370-ე მუხლი აწესრიგებს ისეთ სამართალურთიერთობას, როდესაც სახეზეა ორი დამოუკიდებელი ხელშეკრულება, რომლებიც, ეკონომიკური თვალსაზრისით, ერთმანეთთან მჭიდროდ დაკავშირებულნი არიან. ხელშეკრულებათა მჭიდრო ეკონომიკური კავშირი აღნიშნული სამართალურთიერთობის ერთიან ხელშეკრულებად აღქმის შესაძლებლობას იძლევა, რაც, საერთო ჯამში, კანონმდებლის მიერ სამომხმარებლო კრედიტად იწოდება.

370-ე მუხლის სიტყვა-სიტყვითი განმარტების შედეგად, სამომხმარებლო კრედიტი ორი თვისობრივად დამოუკიდებელი, თუმცა, ერთმანეთზე ეკონომიკური თვალსაზრისით დამოკიდებული ხელშეკრულებისაგან შედგება. აღნიშნული ხელშეკრულებები ნორმის ტექსტში სახელდებით არის მოცემული. ესენია საბანკო კრედიტისა და ნასყიდობის ხელშეკრულებები. დასახელებულ ხელშეკრულებათა ეკონომიკური ერთიანობა გამოიხატება არა მხოლოდ იმაში, რომ კრედიტი შესასყიდი ფასის დაფინანსებას ემსახურება, არამედ იმაშიც, რომ კრედიტის გამცემი, საკრედიტო ხელშეკრულების მომზადების ან დადების დროს, გამყიდველის მონაწილეობას იყენებს⁷.

370-ე მუხლის ლოგიკური და შინაარსობრივი განმარტების შედეგად, სამომხმარებლო კრედიტის ხელშეკრულებაში, ნაცვლად საბანკო კრედიტის ხელშეკრულებისა, შეიძლება არსებობდეს სესხის ხელშეკრულება (623), ხოლო ნასყიდობის ხელშეკრულების ნაცვლად - საქონლის მიწოდების სხვა ხელშეკრულება ან მომსახურების გაწევის შესახებ ხელშეკრულება⁸. 370-ე მუხლის შემადგენლობას იძლევა დასახელებულ ხელშეკრულებათა ისეთი ურთიერთკავშირი, როდესაც სესხი მთლიანად ან ნაწილობრივ

⁵ MüKo/ Habersack, BGB, 6. Aufl., 20 12, & 358 Rn 1

⁶ კროპპოლერი, გსკ-ის სასწავლო კომენტარი, გვ.256-257

⁷ ზოიძე, სკ-ის კომენტარი, წიგნი III. მუხლი 370, გვ. 301

⁸ MüKo/ Habersack, BGB, 6. Aufl., 20 12, & 358 Rn 11

მეორე ხელშეკრულების დაფინანსებას ემსახურება და ორივე ხელშეკრულება ეკონომიკურ ერთიანობას ქმნის⁹.

ამდენად, 370-ე მუხლის, როგორც სიტყვა-სიტყვითი, ასევე ლოგიკური და შინაარსობრივი ახსნა-განმარტების შედეგად, სამომხმარებლო კრედიტის ხელშეკრულება, ისეთ ხელშეკრულებათა ეკონომიკური ერთიანობაა, როდესაც ერთი ხელშეკრულებით (სესხი, საბანკო კრედიტი) მეორე ხელშეკრულება (ნასყიდობა, საქონლის მიწოდების ან მომსახურების გაწევის სხვა ხელშეკრულება) ფინანსდება.

3. სამომხმარებლო კრედიტის ხელშეკრულების ფორმა

ხელშეკრულებათა ეკონომიკური ერთიანობა სხვადასხვა ფორმით შეიძლება არსებობდეს. იგი ერთიანი, სამხმარებლო ხელშეკრულების სახით შეიძლება დაიდოს, რომელსაც ხელს ორივე ხელშეკრულების მხარეები მოაწერენ. ამგვარად გაფორმებულ სამომხმარებლო კრედიტის ხელშეკრულებაში მოცემულია, როგორც საბანკო კრედიტის (სესხის), ასევე - ნასყიდობის ხელშეკრულების (საქონლის მიწოდების ან მომსახურების გაწევის სხვა ხელშეკრულებების) არსებითი პირობები. ხელშეკრულებას კი ხელს აწერენ, როგორც კრედიტის გამცემი (გამსესხებელი), ასევე კრედიტის მიმღები (მსესხებელი) და გამყიდველი (მენარდე, ტურისტული საწარმო და ა. შ).

სამომხმარებლო კრედიტის ხელშეკრულება ორი დამოუკიდებელი ხელშეკრულების ფორმითაც შეიძლება დაიდოს, თუმცა, ასეთ შემთხვევაში, ხელშეკრულების პირობები ისეთ დებულებებს უნდა ითვალისწინებდეს, რომელთა შინაარსი ხელშეკრულებათა ერთიანი ეკონომიკური კავშირის დადგენის შესაძლებლობას იძლევა. ამასთან, მხარეები სახელშეკრულებო პირობებს უნდა იცნობდნენ, უფრო მეტიც, გამყიდველი (საქონლის მიწოდებელი, მომსახურების გამწევი) საკრედიტო ხელშეკრულების მომზადებასა და დადებაში უნდა იყოს ჩართული. თუმცა, აქვე აღსანიშნავია, რომ მხოლოდ ხელშეკრულების პირობების გაცნობა და თუნდაც, მისი მომზადების პროცესში ჩართულობა იმ პირთათვის, რომლებიც ხელშეკრულებას ხელს არ აწერენ, ხელშეკრულებით გათვალისწინებული უფლება-მოვალეობების წარმომშობი ვერ იქნება. მაგალითისათვის, ტექნიკის მაღაზიაში ტექნიკის შეძენა განვადებით, რა დროსაც, ბანკის წარმომადგენელთან საბანკო კრედიტის ხელშეკრულება იქვე ფორმდება, ერთი შეხედვით, ორი ხელშეკრულების (ნასყიდობა, საბანკო კრედიტი) ეკონომიკურ ერთიანობას ქმნის, თუმცა, აღნიშნული სამართალურთიერთობა სამოქალაქო კოდექსის 370-ე მუხლის რეგულირების ფარგლებში არ ექცევა, რადგან საკრედიტო ხელშეკრულება შესაძენი ნივთის ვარგისიანობის გარანტიას არ იძლევა.

⁹ კროპოლერი, გსკ-ის სასწავლო კომენტარი, გვ.256

ერთიანი ეკონომიკური კავშირის დადგენის მიზნებისათვის, აუცილებელია, არამხოლოდ ორი ურთიერთდაკავშირებული ხელშეკრულების არსებობა, რომელსაც ეკონომიკურ ერთობაში მონაწილე ყველა მხარე აწერს ხელს, არამედ სავალდებულოა, რომ კრედიტის (სესხის) გამცემი ამა თუ იმ ფორმით მიზნობრივი ხელშეკრულებით გათვალისწინებული ჯეროვანი შესრულებისათვის გარკვეულ პასუხისმგებლობას იღებდეს. ორი ურთიერთდაკავშირებული ხელშეკრულება შეიძლება ერთი ხელშეკრულების ფორმითაც არსებობდეს, მაგალითად, როდესაც საკრედიტო (სესხის) ხელშეკრულება შეიცავს ისეთ დათქმას, რომლის მიხედვითაც, საკრედიტო (სესხის) ხელშეკრულების მხარეები დაკავშირებული გარიგების (ნასყიდობა, ტურისტული მომსახურება და ა. შ.) პირობებს იცნობენ და მას წინამდებარე ხელშეკრულების არსებით შემადგენელ ნაწილად აღიარებენ.

4. სუბიექტები

მუხლის სიტყვასიტყვითი ახსნა-განმარტების შედეგად, მუხლში მოხსენიებული სუბიექტები არიან **კრედიტის გამცემი, კრედიტის მიმღები და გამყიდველი**. ამ სამართალურ ერთობაში მოიაზრება მყიდველიც, რომელიც საკრედიტო ურთიერთობის ნაწილში, კრედიტის მიმღებია.

ა. კრედიტის გამცემი

კრედიტის გამცემი არის ბანკი ან სხვა ისეთი დაწესებულება, რომელსაც ანაზრების მიღებისა ანდა ფულადი სახსრების გაცემის ლიცენზია აქვს. კრედიტში საბანკო კრედიტი იგულისხმება, რომელიც, თავისი არსით, დაბრუნებადობის, ფასიანობის, უზრუნველყოფადობისა და ვადიანობის საწყისებზე ფულადი სახსრების გაცემასთან დაკავშირებული ნებისმიერი ვალდებულებაა¹⁰. საბანკო კრედიტი სასესხო ურთიერთობის სპეციფიკური გამოვლინებაა. მას, ჩვეულებრივი სესხისაგან განსხვავებული თავისებურებები ახასიათებს: საკრედიტო ურთიერთობაში ერთ-ერთ აუცილებელ მხარედ ყოველთვის გამოდის ბანკი ან ისეთი დაწესებულება, რომელსაც ანაზრების მიღებისა ანდა ფულადი სახსრების გაცემის ლიცენზია გააჩნია¹¹. ასეთია კომერციული ბანკები და მიკროსაფინანსო ორგანიზაციები. 370-ე მუხლის კონტექსტში, კრედიტის გამცემად მხოლოდ ფინანსური ინსტიტუტების მიჩნევა **ნორმის სიტყვასიტყვითი განმარტებიდან მომდინარეობს** და, ძირითადად, **ნორმის ტექსტში სასესხო ურთიერთობის სახედ საკრედიტო ურთიერთობის მითითებას ეფუძნება**, თუმცა, არსებობს მოსაზრება, რომლის შესაბამისადაც, სამომხმარებლო კრედიტის გამცემია

¹⁰ „საქართველოს ეროვნული ბანკის შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის მე-2 მუხლის „ნ“ ქვეპუნქტი

¹¹ ჭანტურია, სკ-ის კომენტარი, წიგნი IV, ტომი II, მუხლი 867, გვ. 194

ნებისმიერი მეწარმე ან პროფესიონალი კრედიტის გამცემი, ხოლო კრედიტი კი არის არამართო სესხი, არამედ ყველა სხვა გადახდის გადავადება და ფინანსური დახმარება¹². 370-ე მუხლის მიზნიდან გამომდინარე, აღნიშნული მოსაზრება გაზიარებულ უნდა იქნეს და კრედიტის გამცემის ცნება უნდა გაფართოვდეს. მასში უნდა მოიაზრებოდეს, არა მხოლოდ ანაბრების მიღების, ანდა ფულადი სახსრების გაცემის ლიცენზიის მქონე ფინანსური ინსტიტუტი, არამედ ნებისმიერი ფიზიკური, თუ იურიდიული პირი, რომელიც სესხს მიზნობრივად გასცემს და ეკონომიკურად ურთირთდაკავშირებული ხელშეკრულებიდან გამომდინარე, შესაგებელზე პასუხისმგებლობას იღებს.

ბ. კრედიტის მიმღები

საბანკო ურთიერთობებში დამკვიდრებული ტერმინის შესაბამისად, სამომხმარებლო კრედიტის მიმღები, მხოლოდ ფიზიკური პირი შეიძლება იყოს¹³. თუმცა, ნორმით მოწესრიგებული სამართალურთიერთობა განსხვავდება ხსენებული სამომხმარებლო კრედიტის (სესხის) ხელშეკრულებისაგან. შესაბამისად, 370-ე მუხლის კონტექსტში, სამომხმარებლო კრედიტის ხელშეკრულებაში სამომხმარებლო კრედიტის მიმღები შეიძლება იყოს ნებისმიერი ფიზიკური, თუ იურიდიული პირი, რომელსაც კრედიტი არსებობისათვის სჭირდება¹⁴. 370-ე მუხლის დანიშნულებიდან გამომდინარე, აღნიშნული წრე კიდევ უფრო უნდა გაფართოვდეს და მას ნებისმიერი ფიზიკური ან იურიდიული პირი უნდა დაემატოს, რომელსაც სესხი (კრედიტი) მხოლოდ არსებობისათვის კი არა, არამედ, სამეწარმეო საქმიანობის წარმართვის მიზნით სჭირდება. მაგალითად, სესხის სახით მიღებული თანხით შესყიდულ პროდუქციას სესხის (კრედიტის) მიმღები პირადი მოხმარებისათვის კი არ იყენებს, არამედ აღნიშნული პროდუქციით სარეალიზაციოდ გასატან მზა ნაწარმს ამზადებს. იურიდიულ ლიტერატურაში გამსესხებელი (კრედიტის გამცემი), ხშირად, მომხმარებლად მოიხსენიება¹⁵.

გ. გამყიდველი

370-ე მუხლის სიტყვასიტყვითი განმარტების შესაბამისად, სამომხმარებლო კრედიტის ფარგლებში საკრედიტო ხელშეკრულებასთან ეკონომიკურ კავშირში არსებული ხელშეკრულება - ნასყიდობის ხელშეკრულებაა, შესაბამისად, სამომხმარებლო კრედიტის ხელშეკრულებაში, კრედიტის გამცემთან და კრედიტის მიმღებთან ერთად, რომელიც, თავის მხრივ, მყიდველიცაა, ეკონომიკური ერთიანობის მონაწილედ გამყიდველიც განიხილება. თუმცა, ნორმის მიზნიდან და დანიშნულებიდან გამომდინარე, საკრედიტო

¹²Schellhammer, Zivilrecht nach Anspruchsgrundlagen: BGB Allgemeiner Teil und gesamtes Schuldrecht mit Nebengesetzen, 1994, S.130, ზოიძე, სკ-ის კომენტარი, წიგნი III. მუხლი 370, გვ. 301

¹³საქართველოს ეროვნული ბანკის პრეზიდენტის 2011 წლის 13 მაისის N35/14 ბრძანებით დამტკიცებული კომერციული ბანკების მიერ საბანკო მომსახურების გაწევისას მომხმარებლისათვის აუცილებელი ინფორმაციის მიწოდების წესი

¹⁴Schellhammer, Zivilrecht nach Anspruchsgrundlagen: BGB Allgemeiner Teil und gesamtes Schuldrecht mit Nebengesetzen, 1994, S.130, ზოიძე, სკ-ის კომენტარი, წიგნი III. მუხლი 370, გვ. 301

¹⁵კროპკოლერი, გსკ-ის სასწავლო კომენტარი, გვ.258

(სასესხო) ხელშეკრულებასთან დაკავშირებული შეიძლება იყოს არა მხოლოდ ნასყიდობის ხელშეკრულება, არამედ **საქონლის მიწოდების სხვა ხელშეკრულება, ასევე მომსახურების ხელშეკრულებები**. ამდენად, სამომხმარებლო კრედიტის სუბიექტი, გარდა კრედიტის გამცემისა (გამსესხებელი) და კრედიტის მიმღებისა (მსესხებელი), გამყიდველიც არის. დაკავშირებული ხელშეკრულების შინაარსის მიხედვით, სამომხმარებლო ხელშეკრულების მონაწილე ნაცვლად გამყიდველისა, მენარდე, ტურისტული საწარმო და ა. შ. შეიძლება იყოს. გამყიდველი, იურიდიულ ლიტერატურაში, ხშირად, მეწარმედ მოიხსენიება¹⁶.

5. შესაგებლის უფლება

ურთიერთდაკავშირებულ ხელშეკრულებათა ეკონომიკური ერთობის დროს (სამომხმარებლო კრედიტი) ერთ ხელშეკრულებაზე გაცხადებული უარი მასთან დაკავშირებულ ხელშეკრულებაზეც ვრცელდება და ორივე ხელშეკრულება უკუქცევის რეჟიმში გადადის¹⁷. ერთი ხელშეკრულების მიმართ არსებული შესაგებლის გავრცელება მეორე ხელშეკრულებაზე იცავს მსესხებელს (კრედიტის მიმღებს) სესხის (კრედიტის) უკან დაბრუნების ვალდებულებისაგან იმ შემთხვევებში, როდესაც ურთიერთდაკავშირებული ხელშეკრულების მხარე (გამყიდველი, ტურისტული მომსახურების მომწოდებელი და ა. შ.) ვალდებულებას ჯეროვნად არ ასრულებს. აღსანიშნავია, რომ ერთი ხელშეკრულებიდან გამომდინარე შესაგებლის გავრცელება მეორე ხელშეკრულებაზე გამოიყენება მხოლოდ ნასყიდობის (საქონლის სხვა სახის შემენის ან მომსახურების გაწევის) ხელშეკრულების ნაკლოვანი შესრულების შემთხვევაში. ნაკლოვანი შესრულების გამო წარმოშობილი შესაგებელი ვრცელდება სესხის (კრედიტის) ხელშეკრულებაზე და არა პირიქით (სესხიდან გამომდინარე შესაგებელი არ ვრცელდება ნასყიდობის ხელშეკრულებაზე)¹⁸.

ნორმით გათვალისწინებული შესაგებლის გავრცელების მიზანი მდგომარეობს იმაში, რომ აღნიშნული ნორმა იცავს მსესხებელს (კრედიტის მიმღებს) სესხის (კრედიტის) სახით მიღებული თანხის უკან დაბრუნების ვალდებულებისაგან, მაშინ, როდესაც გამყიდველმა (მომსახურების გამწევმა და ა.შ.) მასზე დაკისრებული ვალდებულება არ შეასრულა ან არაჯეროვნად შეასრულა. ასეთ შემთხვევაში, მსესხებელი (კრედიტის მიმღები) უფლებამოსილია, **მართლზომიერი შესაგებლის არსებობის პირობებში**, უარი თქვას ნასყიდობის ხელშეკრულებაზე, რითაც იგი სესხის (კრედიტის) დაბრუნების ვალდებულებისაგან თავისუფლდება. ასეთ შემთხვევაში სესხის (კრედიტის) გამცემს სესხის დაფარვის მოთხოვნის უფლება გამყიდველის მიმართ წარმოეშობა. ამდენად, 370-ე მუხლი მოქმედებს მაშინ, როდესაც სახეზეა ორი დამოუკიდებელი ხელშეკრულების ურთიერთკავშირი, სადაც სესხი (კრედიტი) გაიცემა მხოლოდ იმიტომ, რომ დაიდოს მასთან ეკონომიკურად დაკავშირებული ნასყიდობისა, თუ სხვა სახის ხელშეკრულება.

¹⁶ კროპკოლერი, გსკ-ის სასწავლო კომენტარი, გვ.258

¹⁷ კროპკოლერი, გსკ-ის სასწავლო კომენტარი, გვ.256

¹⁸ კროპკოლერი, გსკ-ის სასწავლო კომენტარი, გვ.258

ნიშანდობლივია, ასევე, რომ ნორმის გამოყენების ფარგლებში, გამსესხებელი და გამყიდველი, როგორც წესი, ურთიერთდაკავშირებული სუბიექტები არიან და მათ შორის შემდეგი სახის ეკონომიკური შეთანხმება (გათვლა) არსებობს: მომხმარებლის დაფინანსება ამა თუ იმ გარიგების დადების მიზნით (ხელშეკრულების დადების წახალისება), რის შედეგადაც მომხმარებელმა მეწარმისაგან ჯეროვანი შესრულება უნდა მიიღოს. წინააღმდეგ შემთხვევაში, მეწარმე თავად იღებს სესხისა და მასთან დაკავშირებული დანახარჯების გამსესხებლისათვის (დამფინანსებლისათვის) დაბრუნების ვალდებულებას. ამდენად, ეკონომიკური თვალსაზრისით დაკავშირებული გარიგებით, მომხმარებლის მხრიდან სესხის აღების რისკი, რომელიც მიზნობრივი ხელშეკრულების შეუსრულებლობით ან არაჯეროვანი შესრულებით არის განპირობებული, გამსესხებლის მიერ საკუთარი პასუხისმგებლობით არის დაზღვეული.

მომხმარებელი მხოლოდ მაშინ თავისუფლდება გამსესხებლისათვის თანხის დაბრუნების ვალდებულებისაგან, როდესაც სესხის (საკრედიტო) ხელშეკრულება ნამდვილია და მისი შესაგებელი, ხელშეკრულებაზე უარის თქმის თაობაზე, მართლზომიერია, ანუ როდესაც კრედიტი (ნასესხები თანხა) გამყიდველს გამსესხებლისაგან უკვე მიღებული აქვს, თუმცა, იგი მომხმარებელს ხელშეკრულების შესაბამის საპასუხო შესრულებას არ სთავაზობს¹⁹.

ნამდვილი გარიგების არსებობისას გამსესხებლის მიერ მომხმარებლისათვის გადახდილი თანხის უკან გამოთხოვა დაუშვებელია. მხოლოდ ბათილი გარიგება იძლევა გამსესხებლის მიერ მომხმარებლისათვის გადახდილი თანხის უკან დაბრუნების მოთხოვნის უფლებას (385). სხვა შემთხვევაში, გამსესხებლის მოთხოვნა, მომხმარებლის მიმართ სესხის დაფარვის თაობაზე, ვალდებულების შესრულებას ემსახურება (361). რაც შეეხება ხელშეკრულებაზე უარის თქმის შედეგად გამსესხებლის მიერ მომხმარებლისათვის გასესხებული თანხის უკან დაბრუნებას, აღნიშნული მოთხოვნა, მხოლოდ იმ შემთხვევაში იქნება მომხმარებლის მიმართ და არა გამყიდველის წინააღმდეგ საფუძვლიანი, თუ სახეზე არ არის მსესხებლის მიერ ხელშეკრულებაზე უარის თქმის კანონით გათვალისწინებული წინაპირობები.

დასკვნა

სამომხმარებლო სესხის ხელშეკრულება განვითარებული სამართლის ქვეყნებში ერთ-ერთი აქტუალური სამართლებრივი საკითხია. საკითხის აქტუალობას აღნიშნული ხელშეკრულების პრაქტიკაში აქტიური გამოყენება განაპირობებს. მითითებული ხელშეკრულებით სარგებლობა, ბიზნეს თვალსაზრისით, მრავალმხრივ საინტერესოა. აღნიშნული ხელშეკრულების ფარგლებში სესხის (კრედიტის) ამღები მიზნობრივ სესხს

¹⁹ BGH aaO Nr 56; aA BGH NJW 2003, 2821, 2823f; Bartels ZGS 2009, 544, 547f კროპპოლერი, გსკ-ის სასწავლო კომენტარი, გვ.259

(კრედიტს) იღებს. მიზნობრივი ხელშეკრულებით გათვალისწინებული შესრულების ხარისხს სესხის (კრედიტის) გამცემი უზრუნველყოფს. უზრუნველყოფა იმაში მდგომარეობს, რომ იმ შემთხვევაში, თუ მომხმარებელი მიზნობრივი ხელშეკრულების ფარგლებში შეძენილი ქონებითა, თუ გაწეული მომსახურებით უკმაყოფილო იქნება, იგი მიზნობრივი კრედიტის გამცემის მიმართ შესაგებლის უფლებას იძენს, რაც იმას ნიშნავს, რომ მისი პრეტენზია თუ დასაბუთებული აღმოჩნდება და შესაბამისად, სახეზე იქნება ხელშეკრულებიდან გასვლის წინაპირობა, ასეთ შემთხვევაში, სესხის (კრედიტის) ამღები კრედიტის დაბრუნების ვალდებულებისაგან თავისუფლდება. სესხის (კრედიტის) გამცემი სესხად გაცემულ თანხას, ზიანის სახით, გამყიდველისაგან (მომსახურების გამწვევისაგან) აინაზღაურებს.

ამდენად, სამომხმარებლო კრედიტის ხელშეკრულება უზრუნველყოფს მიზნობრივი კრედიტის გაცემას, ამავდროულად კრედიტის გამცემი უზრუნველყოფს მიზნობრივი ხელშეკრულებით გათვალისწინებული შესრულების ხარისხს, შესაბამისად, სესხის (კრედიტის) ამღები, არაჯეროვანი შესრულებისაგან დაცულია. თავის მხრივ, სესხის (კრედიტის) გამცემს და მიზნობრივი მომსახურების გამწვევს ერთიანი ეკონომიკური ერთობა აქვთ, რაც ფინანსურ სარგებელს იძლევა.